

Akusti Hakonen

SOTA JA DEMOKRATIAN
PUOLUSTUS OIKEUTUKSENA,
MILIISIT KANSAN ASEENA
Espanjan toisen tasavallan
propagandajulisteet Espanjan sisällissodassa
1936–1939

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkinto

Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Akusti Hakonen: SOTA JA DEMOKRATIAN PUOLUSTUS OIKEUTUKSENA, MILIISIT KANSAN ASEENA:
Espanjan toisen tasavallan propagandajulisteet Espanjan sisällissodassa 1936–1939
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2021

Espanjan sisällissota vuosina 1936–1939 oli monella tavalla Euroopan historian tulevien tapahtumien prototyyppi. Sisällissodassa Francisco Francon johtamat nationalistit voitiin nähdä osana eurooppalaista kehitystä yhä autoritäärisempään suuntaan. Samaan aikaan konfliktin tasavaltainen osapuoli edusti monella tapaa demokratian kamppailua tätä uutta suuntausta vastaan. Tasavallan sisällä oli lisäksi nähtävissä kasvavan radikaalimman vasemmiston nousu. Kuitenkin sisällissota oli myös monella tapaa hyvin espanjalainen konflikti, ja sillä oli pitkät juuret Espanjan historiassa ja kulttuurissa. Konfliktin kansainvälinen ja kansallinen ulottuvuus tulivat näkyviin myös sisällissodassa käytetyssä propagandassa. Uusia ja vanhoja propagandan muotoja otettiin käyttöön konfliktin molempien osapuolten toimesta, ja propaganda ei rajoittunut enää vain omiin kansalaisiin vaan myös maailmanlaajuisesti.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan Espanjan sisällissodan propagandajulistetuotantoa vuosina 1936–1939. Tutkielman lähdeaineiston muodostavat Työväen arkiston arjenhistoria.fi-sivuston 33 kappaletta digitoituja propagandajulisteita. Lähdeaineisto sisältää julisteita niin Espanjan sisällissodan aikaisilta hallituksilta, puolueilta sekä järjestöiltä.

Propagandajulisteissa analysoidaan niissä hyödynnettyjä vaikuttamisen muotoja. Lopullisena tarkoituksena on havainnoida sisällissodan tasavaltalaisen propagandan kautta tasavaltaa itsessään ja sen sisällä vaikuttaneita ryhmittymiä ja toimijoita. Samalla tutkielma havainnoi myös tasavallan propagandan luonnetta ja erityispiirteitä sekä syitä näihin. Tutkielma on luonteeltaan laadullinen, ja sen lähtökohdat ovat niin konfliktin kuin ideologisessakin historiassa.

Propagandajulisteista voidaan havainnoida, että propagandan keinoin ei juurikaan tasavallassa pyritty muita vaikuttajia heikentämään tai provosoimaan. Tasavallan hallitus noudatti maltillisempaa ja vähemmän ideologisesti näkyvää linjaa propagandassaan, mutta yleisesti julisteet omasivat hyvin samanlaisia teemoja ja kuvauksen tapoja. Tasavallan erityispiirteet muihin aikansa propagandaan verrattuina tulivat julisteissa esiin sotilaallisuuden ja vihollisen toiminnan kuvausten kautta. Kansalaisista koostuvat miliisit ja pommitusten aiheuttamat ennennäkemättömät tuhot nousivat propagandajulisteissa esiin keskeisimpinä erityispiirteinä. Espanjan toisen tasavallan sisäinen hajanaisuus siis onnistuttiin pitämään piilossa propagandasta, ja tasavallan sisällä muodostui omanlaisia propagandaihanteita, jotka saattoivat erota suuresti aikansa muusta propagandasta.

Avainsanat: Espanjan sisällissota, propaganda, Espanjan kolmas tasavalta, propagandajuliste

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check-ohjelmalla

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkimuksen aihe	1
1.2. Lähteet ja tutkimuskysymys.....	2
1.3. Menetelmät ja aiempi tutkimus	3
2. Tasavallan sotakoneisto propagandan kohteena.....	7
2.1. Sisällissota poikkeuksena aikansa propagandasta.....	7
2.2. Miliisi uuden sotilasihanteen muotona ja spontaanina symbolina	9
3. Tasavallan viholliset propagandan lähikuvassa.....	16
3.1. Uhrien kautta luotu kuva vihollisesta.....	16
3.2. Tasavallan taistelun oikeutus demokratian puolustuksena.....	19
4. Loppupäätelmät	23
4.1. Propagandajulisteet tasavallan yhtenäisimpänä rintamana	23
4.2. Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	24
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus	

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen aihe

Tutkielma käsittelee Espanjan sisällissodassa tuotettua propagandaa sodan tasavaltalaiselta puolelta tarkastellen sen sisällä tuotettujen propagandajulisteiden sisältöä ja merkityksiä esimerkkeinä koko propagandatuotannosta. Tutkielmassa selvitetään, minkälaista propagandaa tasavallan puolella julisteiden muodossa tuotettiin. Tämän lisäksi tarkastellaan, miten sillä pyrittiin vaikuttamaan vastaanottajiin ja mitä teemoja julisteissa käytettiin. Tutkielman julisteiden analysoinnin kautta tullaan ymmärtämään mahdollisesti suuresti poikkeavia tarkoituksia, joita propagandajulisteissa esiintyi. Tutkielmalla myös osittain selvitetään tasavaltalaista kulttuuria ja poliittista tilannetta sisällissodan aikana.

Tutkielmassa käytettävää termiä propaganda ei sen kontekstissa käytetä siinä muodossa, joka sille on nykypäivänä etenkin yleisessä keskustelussa muodostunut. Usein propaganda nykytilanteessa nähdään valheellisena tai virheellisenä tietona eri poliittisten toimijoiden tuottamana. Tekstissä se nähdään vaikuttamisen keinona, jota erityisesti valtiot ja ideologiset toimijat pyrkivät kansalaisiinsa käyttämään heidän mielipiteisiinsä ja näkemyksiinsä vaikuttamiseksi. Näin ollen tutkielman kannalta termillä propaganda ei viitata mihinkään negatiiviseen tietoon tai asetelmaan, vaan ennemminkin valtiolliseen tai ideologiseen vaikuttamispyrkimykseen.

Valitsin tutkielman tutkimuskohteeksi Espanjan sisällissodan tasavaltalaisen puolen, sillä tasavalta oli sisäisesti ristiriitainen jo kauan ennen nationalistien vallankaappausyritystä ja sisällissodan alkua¹. Ongelmat sen yhtenäisyydessä vain pahenivat sodan aikana, jännitteiden kasvaessa anarkistien, sosialistien ja kommunistien sekä demokraattien välillä ja lopullisen häviön häämöittäessä². Näin

¹ Blinkhorn, Martin, (toim.), *Spain in Conflict 1931–1939: Democracy and Its Enemies*. SAGE Publications: Lontoo 1986, s. 34–35.

² Thomas, Hugh, *The Spanish Civil War*. Eyre & Spottiswoode Ltd.: Lontoo 1961. S. 184–189.

ollen tasavalta tarjoaa mahdollisuuden tutkia hajanaisempaa osapuolta sisällissodassa, ja dynamiikkoja eri vaikuttajien välillä tasavallan sisällä. Propagandajulisteet valitsin tutkimuskohteeksi siksi, että Espanjan sisällissodan aikana muita propagandan käyttömedioita – kuten elokuva ja radio – oli jo sovellettu ja käytetty laajasti. Tästä huolimatta propagandajuliste säilytti asemansa yksinkertaisena ja laajasti levitettävänä propagandan muotona. Se oli erityisen tärkeä propagandan muoto Espanjassa sisällissodan aikana siksi, että väestöstä osa oli lukutaidotonta. Propagandajuliste tarjosi vaikuttajille mahdollisuuden tuoda sanomansa tälle väestöosalle sopivalla tavalla.³

1.2. Lähteet ja tutkimuskysymys

Tutkielma keskittyy Espanjan toisen tasavallan, sisällissodan tasavaltalaisen osapuolen, sisällä vuosina 1936–1939 tuotettuihin propagandajulisteisiin. Tutkielmassa lähteinäni tarkastelen Työväen arkiston arjenhistoria.fi-sivustolta löytyviä digitoituja propagandajulisteita. Tähän kokoelmaan kuuluu 33 kappaletta propagandajulisteita tasavallan puolelta eri tuottajilta. Julisteiden tuottajia ovat tasavallan hallitus, työväenliitot Confederación Nacional del Trabajo (CNT) ja Unión General de Trabajadores (UGT), puolueet Federación Anarquista Ibérica (FAI, anarkistinen), Partido Socialista Obrero Español (P.S.O.E, sosialistinen), Partido Obrero de Unificación Marxista (P.O.U.M, marxilainen), Partido Comunista de España (P.C.E, kommunistinen) sekä nuorisjärjestöt Juventudes Socialistas Unificadas (J.S.U, sosialistinen/kommunistinen) ja Alerta (Madridin nuorison puolustusjärjestö). Julisteiden aiheet ja teemat eroavat suuresti. Niillä pyritään vaikuttamaan tiettyihin ihmisryhmiin, esimerkiksi työväkeen, maanviljelijöihin tai ulkomaalaisiin. Tämä skaala puolueissa ja järjestöissä auttaa tasavallan propagandajulisteiden teemojen selvittämisessä. Lisäksi se auttaa hahmottamaan, oliko esimerkiksi eri puolueiden välillä eroa propagandan käytössä ja luonteessa. Viitatessani tekstissä julisteisiin, käytän niiden TAJ-alkuista esinenumeroa, jotta niiden löytäminen olisi lukijalle helpompaa. Kuitenkin parhaiten esimerkkeinä toimivat julisteet ovat tekstin ohessa löydettävissä. Olen valinnut mielestäni kutakin käsittelemääni aihetta ja tematiikkaa parhaiten kuvaavan julisteen toimimaan tässä roolissa. Julisteet ovat pääosin espanjaksi, tosin pieni osa on käännetty englanniksi ja yksi julisteista on katalaaniksi.

³ Gordon, Hilary, "Guerilla Communications: Poster Responses to the Coup of 1936". *Theory in Action Vol. 5 No. 1*: Fair Lawn 2012, s. 1.

Lähteiden pohjalta muotoilin tutkimuskysymyksen seuraavasti: ”miten tasavaltalaisen puolen sisällä pyrittiin vaikuttamaan propagandajulisteilla Espanjan sisällissodassa?”. Vahvistaakseni tutkielman lopputuloksia, olen päättänyt lisätä kysymyksen tueksi vielä kaksi lisäkysymystä, ”miten eri poliittiset vaikuttajat ja järjestöt pyrkivät propagandajulisteiden keinoin vaikuttamaan tasavallan kansalaisiin?” ja ”miten viholliskuvia luotiin tasavaltalaisessa propagandassa?”. Alkuolettamukseni on, että tasavallan sisäisen hajanaisuuden ja puolueiden välisen kilpailun vuoksi propagandajulisteissa voisi nähdä suurta eroavaisuutta. Oletan myös, että puolueiden välinen kilpailu tulisi propagandassa esiin, sen ollessa hyvin vahva piirre tasavallan sisäisessä politiikassa. Ajallinen rajausta tutkielman kannalta on järkevintä asettaa sisällissodan vuosiin 1936–1939, tosin edeltänyttäkin poliittista tilannetta tullaan tutkielmassa sivuamaan.

1.3. Menetelmät ja aiempi tutkimus

Tarkastelen propagandajulisteissa esiintyvää propagandaa David Welchin kahden teoksen, *World War II Propaganda: Analyzing the Art of Persuasion During Wartime* ja *Propaganda, Power and Persuasion: From World War I to Wikileaks*, sekä Oliver Thomsonin kirjoittaman *Mass Persuasion in History: An historical analysis of the development of propaganda techniques* esitettyjen teoreettisten pohjien kautta. Welch käsittelee teoksissaan viholliskuvien luomista ja sen merkitystä propagandassa. Thompson taas käsittelee erilaisia propagandan muotoja ja niiden hakemia tarkoitusperiä, osittain mennen limittäin Welchin ajatusten kanssa. Thompsonin teoriassa propagandalla on erityyppisiä tarkoitusperiä. Näistä hän mainitsee seitsemän tärkeintä, joihin lukeutuvat esimerkiksi sotilaalliset tai ideologiset tarkoitusperät.⁴ Thompson myös jakaa propagandan vaikuttamistavat kolmeen eri tapaan, rationaaliseen, kvasirationaaliseen ja tunteelliseen vaikutustapaan. Rationaalisen vaikuttamistavan kautta vaikuttaminen on järkeen, faktoihin ja loogisuuteen perustuvaa. Kvasi-rationaalisisessa propagandassa taas luotetaan mielikuviin ja yleisiin mielipiteisiin perustelussa. Tunteellisessa vaikutustavassa perustelu tulee

⁴ Thompson, Oliver, *Mass Persuasion in History: An historical analysis of the development of propaganda techniques*. Paul Harris: Edinburgh 1977, s. 11–12.

tunteisiin vetoavan tuotannon kautta, kuten arvoja tukevien kuvien tai musiikin kautta ja sillä pyritään herättämään esimerkiksi pelon, vihan tai katkeruuden kaltaisia vahvoja tunteita.⁵

Näiden kahden teoksen tarjoamien näkökulmien kautta lähestyn oman tutkielmani lähteissä olevia propagandajulisteita, analysoiden niiden sisältämää kuvitusta ja niiden merkityksiä. Tarkastelen, miten erilaisten symbolien ja vertausten kautta pyritään luomaan viholliskuvia sellaisesta vihollisesta, joka kuitenkin vain hetki sitten oli yhtä lailla oman valtion kansalainen. Lisäksi tutkielmassani etsin yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia eri puolueiden välillä, erityisesti siinä millaisia propagandavaikutuksen muotoja nämä pyrkivät käyttämään propagandajuliste-tuotannossaan, sekä mahdollisia toistuvia teemoja tietyissä puolueiden tuotoksissa. Metodini tutkielmassa on visuaalisten aineistojen analyysi, ja tästä vielä tarkemmin ikonologia. Metodia hyödynnän Hans Beltingin⁶ näkemysten kautta. Koen metodin auttavan hyvin vahvasti visuaaliseen lähdeaineistoon nojaavassa tutkielmassa. Tarkastelen propagandajulisteita välittömien kuvausten kautta sekä niissä nähtävän symboliikan myötä. Propagandajulisteiden ollessa hyvin ideologispainotteisia tuotoksia, ne sisältävät paljon stereotyyppioita, ihannointia ja symboleita, joiden tarkastelussa ideologinen ja poliittinen konteksti on erittäin tärkeää huomioida. Lisäksi propagandajulisteilla on ollut tietty vallankäyttöllinen merkitys, eri vaikuttajat ovat valinneet mitä julisteita käyttää ja julkaista.

Näin ollen tutkielmassani selitetään puolueiden eroja sisällissodan aikana. Tämän lisäksi havainnoin niin ideologisia kuin kulttuurisiakin poikkeavuuksia, joita puolueiden välillä esiintyi, ja esittää visuaalisten esimerkkien kautta sitä hajanaisuutta, joka tasavallan sisällä esiintyi sisällissodan aikana, ja joka merkittävästi vaikutti tasavaltalaisten tappioon sisällissodassa. Uskon tämän tutkielman osaltaan auttavan ymmärtämään nykypäivän konflikteja ja sitä, miten propagandatutkimuksella voidaan analysoida kulttuurin, ideologian ja politiikan eroja konfliktien näennäisesti samalla puolella taistelleiden osapuolien välillä. Johtuen suhteellisen vähäisestä määrästä julisteita, joita Työväen arkistosta löytyy, koen järkevimmäksi tutkielman kannalta kvalitatiivisen menetelmän. Tutkielmassa analysoin propagandajulisteita kokonaisuutena, valiten parhaat esimerkit kuhunkin teemaan liittyen ja käyttäen niitä kokonaisuuden kuvaamisessa ja tiettyjen yleisten yksityiskohtien ja aiheiden

⁵ Thompson, 1977, s. 15–16.

⁶ Belting, Hans, “Image, Medium, Body: A New Approach to Iconology.” *Critical Inquiry*, vol. 31, no. 2, 2005.

www.jstor.org/stable/10.1086/430962, (tarkitettu 8.3.2021), s. 302–319.

esittämisessä. Tutkielman pituuden ja rakenteen kannalta otan propagandajulisteista vain parhaimmat esimerkit osaksi tekstiä.

Tutkielmassani keskityn propagandajulisteisiin, joilla tarkoitan kuvitettua seinille liimattavaa julistetta. Näillä julisteilla tasavaltalaiset vaikuttajat, puolueet ja järjestöt pyrkivät tuomaan ideoitaan ja vahvistamaan taisteluntahtoa joko tietyissä ryhmissä, kuten sosialisteissa tai anarkisteissa, tai koko Espanjan kansassa yleisesti. Sana tasavaltalainen voidaan nähdä tutkimuksen kannalta merkittävänä käsitteenä, sillä tutkielmassa käytettäessä sanaa tasavaltalainen, tarkoitan sitä valtiollista kokonaisuutta. Tämä valtiollinen kokonaisuus käsitti kaikki ne toisistaan poikkeavat poliittiset, etniset ja ideologiset ryhmittymät, joita tutkielmassani käsitellen. Tasavaltalainen-käsite siis yhdistää nämä vähemmän yksityiskohtaiseen, mutta helpommin ilmaistavaan muotoon. Tietenkin siirryttäessä tarkastelemaan tarkemmin propagandajulisteiden teemoja ja aiheita, otetaan poliittiset ryhmittymät tarkemmin esille omina vaikuttajinaan, mahdollisesti irrallisina tasavallasta. Yksi tutkielmassa paljon esiintyvä sana, miliisi, voidaan nähdä keskeisenä käsitteenä. Käsitellessäni miliisiä tarkoitan tutkielman kontekstissa Espanjan sisällissodassa muodostettuja puolueiden tai ammattiliikkeiden puolisoitilaallisia joukkoja, joilla ei välttämättä ollut sotilastaustaa.

Propagandajulisteista aiempaa tutkimusta Espanjan sisällissodan ajalta on suhteellisen vähän, niin englanniksi kuin suomeksikin. Englanniksi tutkimusta sisällissodan aikaisista propagandajulisteista ovat tehneet sekä Imogen Bloomfieldin artikkelissaan ”Photographs of Child Victims in Propaganda Posters of the Spanish Civil War” että Hilary Gordon artikkelissaan ”Guerilla Communications: Poster Responses to the Coup of 1936” osana teosta *Theory in Action*. Bloomfieldin näkökulma on pääasiassa naisten ja lasten kuvaamisessa sisällissodan aikaisissa propagandajulisteissa. Gordon tutkii artikkelissaan sodan alkuvaiheen propagandajulisteiden tuotantoa, sekä sitä, miten ne olivat usein vahvasti sidonnaisia paikalliseen kontekstiinsa. Suomeksi taas tutkimusta on tehnyt pro gradututkimuksen muodossa Mikko Aho, jonka tutkimus, *Espanjan asia on meidän: Suomen vasemmistososialistien ja kommunistien propaganda Espanjan tasavallan puolesta Espanjan sisällissodan 1936–1939 aikana*, käsittelee erityisesti suomalaisten propagandaoperaatioita sisällissodan aikana. Hänen lähdeaineistonsa sivuaa pitkälti omaani, vaikka näkökulma valtiollisesti onkin eri.

Tutkimuskirjallisuus taas on pitkälti tutkimuksen eri osa-alueita tukevaa. Nämä teokset käsittelevät niin sotaa yleensä kuin espanjalaisia puolueita ja niiden sisäisiä muutoksia ennen sotaa ja sen aikana. Sekä Anthony Beevorin *The Spanish Civil War* että Hugh Thomasin samanniminen teos ovat suuressa roolissa kartoittaessani sisällissodan kulkua. Martin Blinkhornin toimittama teos *Spain in Conflict 1931–1939: Democracy and Its Enemies* taas toimii tutkielmassani eri puolueiden poliittisen ja ideologisen taustan tarkastelussa. Näin ollen kyseinen teos auttaa propagandajulisteiden analysoinnissa suuresti, sekä avaa puolueiden taustoja jo ajalta ennen sisällissotaa. Tutkielman teoreettisen pohjan tulevat muodostamaan jo aiemmin mainittujen David Welchin *World War II Propaganda: Analyzing the Art of Persuasion During Wartime* ja Oliver Thomsonin *Mass Persuasion in History: An historical analysis of the development of propaganda techniques*. Aiemmin mainittu Hilary Gordonin ”Guerilla Communications: Poster Responses to the Coup of 1936”-artikkeli on otollinen tutkielmalleni, sillä hyödyntämällä sitä on mahdollista ymmärtää paikallisten propagandaverkostojen syntyä ja toimintaa tarkemmin.

2. Tasavallan sotakoneisto propagandan kohteena

2.1. Sisällissota poikkeuksena aikansa propagandasta

Espanjan sisällissota sai alkunsa 17.7.1936 tuolloin Espanjan hallitsemassa Pohjois-Afrikassa, Espanjan konservatiivishenkisten upseerijoukon epäonnistuttua vallankaappauksessaan. Sota levisi pian myös manner-Espanjaan. Se aiheutti Espanjan jakautumisen kahdeksi erilliseksi osapuoleksi: Espanjan toiseksi tasavallaksi, tasavaltalaisiksi; ja heitä vastustaviksi kapinallisiksi, nationalisteiksi.⁷ Sisällissota Espanjassa oli pitkällisen kehityksen tulos, ja hallinnon vaihdokset sekä poliittinen epävarmuus olivat vaivanneet Espanjaa jo aina 1800-luvulta asti. Sisällissodan alkaessa Espanjan toinen tasavalta oli ollut vallassa vasta noin viisi vuotta, aina aiemman diktaattorin Primo de Riveran syrjäytyksestä ja kuningas Alfonso XIII vallasta luopumisesta asti.⁸ Tasavallan aikana olivat hallitukset vaihdelleet ensimmäisten vuoden 1931 vaalien aikana vaalivoiton saaneista keskustalaisista ja sosialistien muodostamasta hallituksesta⁹ konservatiivien vuoden 1933 vaalien jälkeen muodostamasta hallituksesta¹⁰ aina takaisin niin kutsuttuun kansanrintamaan vuonna 1936¹¹. Sekä ensimmäisen kansanrintamahallituksen aikana että konservatiivisen vuoden 1933 hallituksen aikana Espanjassa oli useita vallankumous- ja vallankaappausyrityksiä, erityisesti vuoden 1932 kenraali Sarjurjon johtama vallankaappausyritys¹² ja vuoden 1934 Asturian vallankumous alueen anarkistien, sosialistien ja kommunistien yhteistoimena, joka tosin tukahdutettiin väkivaltaisesti¹³.

⁷ Thomas, Hugh, 1961. S. 131–138.

⁸ Thomas, Hugh, 1961, s. 14–21.

⁹ Thomas, Hugh, 1961, s. 21–24.

¹⁰ Thomas, Hugh, 1961, s. 74–75.

¹¹ Blinkhorn, Martin, s. 56–57.

¹² Blinkhorn, Martin, 1986, s. 31.

¹³ Thomas, Hugh, 1961, s. 79–85.

Sisällissodan alkaessa Espanja jakautui kahteen ideologisesti poikkeavaan osapuoleen, ja tällä jaolla oli suurta merkitystä sisällissodan aikaiselle propagandalle.

Massamedian ja erilaisten vaikutusmuotojen, kuten radion ja elokuvateollisuuden kehittyminen vauhditti propagandan käytön lisääntymistä. Uudet käyttötavat laajensivat sen käyttöä myös pienempien poliittisten, ideologisten ja uskonnollisten toimijoiden joukossa. Valtiollisesti sen mahdollisuudet kuitenkin ymmärrettiin ensimmäisen maailmansodan aikoihin. Totaalinen sota pakotti valtiot hyödyntämään kaikkia mahdollisia keinoja ja valjastamaan kulttuuripuoleltaan kaiken osaksi sotakoneistoa, etenkin kun yleisen mielipiteen merkitys sodasta selviytymisen osalta tuli selvemmin esille maailmansodan jälkeen.¹⁴ Espanja itsessään tulisi muodostamaan poikkeuksen ensimmäisen maailmansodan aikaisesta, valtion säätelemästä propagandasta, johtuen konfliktin laadusta. Vaikka tässäkin tutkielmassa esiintyy eri Espanjan tasavallan hallituksen laitosten tuottamia propagandajulisteita, propagandan tuotantoa Espanjan sisällissodassa ei säädelty yhtä ylhäältä ohjattuna kuin maailmansodissa. Konfliktin tapahtuessa valtion sisällä pääosin, kulkuyhteydet katkesivat niin tiedon kuin ihmisten kulun kohdalla. Asiaa ei auttanut molempien puolien tahallinen kulkuväylien vahingoittaminen. Tämä johti yhä suurempaan eristäytymiseen kylien ja kaupunkien välillä. Näin paikalliset tarpeet nousivat propagandatuotannossa suureen arvoon. Tämä antoi sisällissodan propagandalle hyvin erityisen sävyn, sillä propagandaa tuotettiin paljon, mutta se ei ollut lainkaan yhtä homogeenistä kuin esimerkiksi molemmissa maailmansodissa.¹⁵

Yksi sisällissodan propagandatuotannon peruspiirteistä oli sen valtava kirjavuus eri poliittisten vaikuttajien ansiosta. Näiden vaikuttajien, erityisesti puolueiden ja ammattiliikkeiden, rooli korostui paikallisesti. Niiden oli mahdollista vallata sisällissodan seurauksena syntyneet valtatyhjiöt nopeasti ja tehokkaasti instituutioilta, jotka koettiin erityisen nationalistismielisiksi. Erityisesti katolinen kirkko menetti jo entisestään heikon otteensa tasavaltalaisalueiden sisällä niillä alueilla, joissa anarkistit, sosialistit tai kommunistit ottivat vallan sisällissodan puhjetessa. Näistä puolueista ja ammattiliikkeistä syntyi vastine sille vaikutusvallalle, jota katolinen kirkko oli alueilla aiemmin käyttänyt.¹⁶ Tämä muutos oli pitkällisen katolisuusvastaisen toiminnan tulosta. Katolinen kirkko

¹⁴ Welch, David, *Propaganda, Power and Persuasion: From World War I to Wikileaks*. I. B. Tauris & Company Limited: Lontoo, 2013. s. 4–5.

¹⁵ Gordon, Hilary, 2012. s. 3.

¹⁶ Gordon, Hilary, 2012. s. 3–6.

Espanjassa oli jo vuosikymmeniä ollut yksi erityisesti anarkistien suurimmista vihollisista. Tämä oli aiheuttanut useita kirkkojen tuhopoltoja, pyhäinjäännösten vahingoittamisia tai tuhoamisia ja kirkon henkilökunnan ahdistelua ja jopa murhia anarkistien toimesta. Tilanne kärjistyi erityisesti heti sisällissodan alun jälkeen.¹⁷

Kirkon vaikutusvallan siirtyminen puolueiden ja ammattiliikkeiden käsiin tasavaltalaisilla alueilla oli kirkkovastaisen kehityksen huipentumista, ja siksi sillä oli suurta merkitystä propagandatuotannolle. Sen kautta saatu vaikutusvalta lisäsi yhä enemmän jo valmiiksi suurta propagandantuotannollista arsenaalia, jota nämä puolueet tasavallan sisällä hallitsivat. Tämä alueellinen vaikutusvalta lisäsi kilpailua eri puolueiden ja ammattiliikkeiden välillä. Tasavallan puolueet saattoivat olla teknisesti lähellä toisiaan, mutta käytännössä puolueiden välillä oli paljon epävarmuutta ja katkeruutta sekä ideologista eripuraa. Esimerkkinä tästä voitiin nähdä Espanjan sosialistinen puolue P.S.O.E. ja P.C.U., jotka olivat suhteellisen lähellä ideologisesti, mutta yhteenliittyminen konfliktin aikana oli silti mahdotonta erityisesti P.S.O.E:lle¹⁸. Lisäksi näkökulmat sisällissotaan valottivat sitä erotusta puolueiden välillä, joka sisällissodassa esiintyi. P.C.E:lle sisällissota oli demokratian vastustusta fasismille, kehitys, jota useissa Euroopan maissa oli nähty jo ennen Espanjan sisällissotaa. C.N.T:lle, F.A.I:lle ja P.O.U.M:lle sisällissota taas oli vahvasti vallankumouksellinen tilanne, jossa työläisille vihdoinkin tarjoutui mahdollisuus kaataa porvari- ja konservatiivisten voimien hallinto ja muodostaa oman ideologiansa mukainen hallintojärjestelmä.¹⁹

2.2. Miliisi uuden sotilasihanteen muotona ja spontaanina symbolina

Espanjan sisällissota oli seurausta pitkästä kehityksestä ja valtakamppailusta sosialismin, demokratian, liberalismien ja sekularismin voimien ja konservatismien ja vanhoja espanjalaisia arvoja sekä katolilaisuutta kannattavien voimien välillä. Silti sodan syttyessä molemmat osapuolet olivat kaikkea muuta kuin valmiita sotaan. Konservatiivismielisten ja nationalististen upseerien yrittämä vallankaappausyritys oli epäonnistunut, mutta samalla saanut riittävästi tukea, jotta sen

¹⁷ Thomas, Hugh, 1961. s. 171–173.

¹⁸ Blinkhorn, Martin, 1986. s. 87.

¹⁹ Lannon, Frances & Preston, Paul, *Élites and Power in Twentieth-Century Spain*. Clarendon Press: Oxford, 1992. s. 153.

tukahduttaminen olisi ollut tasavallalle mahdollista.²⁰ Jo ensimmäisten tuntien aikana vallankaappauksen alkamisesta syntyivät ensimmäiset vastavoimat sille. Sosialististen, kommunististen ja anarkististen miliisien vastustus haittasi nationalistien etenemistä, alkaen jo vallankaappausyrityksen ensiaskelista Afrikassa²¹. Aseita saatuaan, joko hallituksen luovutusten kautta tai pakottaen hankkimalla, miliisit näyttelivät suurta osaa nationalistien kukistumisessa. Barcelonassa tämä tapahtui erityisesti C.N.T:n ja F.A.I:n miliisien toimiessa vastavoimana nationalisteille, Madridissa U.G.T:n puolesta.²² Miliisejä muodostivat kuitenkin kaikki puolueet ja erityisesti suurimpien työväenunionien, kuten C.N.T:n ja U.G.T:n miliisit olivat suuressa roolissa tasavallan aseellisena toimijana²³.

Miliisit esiintyvät suuresti myös Espanjan sisällissodan aikaisissa propagandajulisteissa. Miliisit edustivat suurta osaa tasavallan väestöstä, työläisväestöä. Tällöin he toimivat läheisempänä esityksen aiheena tavalliselle kansalle kuin ammittisotilas olisi voinut toimia. Miliisi saattoi toimia konkreettisena Espanjan tasavallan symbolina. Miliisi voitiin nähdä soturina, joka vailla koulutusta tai kokemusta kävi taisteluun maataan uhkaavia voimia vastaan, joko ideologisista syistä tai puolustaakseen perhettään. Propaganda toimii usein parhaimmillaan silloin, kun sillä voidaan luoda mustavalkoisia asetelmia, ”me ja he”-tyyppisiä tilanteita, joissa vihollinen nähdään ennen kaikkea tuhoamisen arvoisena²⁴. Tämä kuitenkin pätee lisäksi siihen, että oman puolen jäsenet halutaan esittää mahdollisimman edullisessa valossa. Tällöin korostetaan eroa vastapuoleen ja lisäksi kasvatetaan omaa kansallisylypeyttä ja suosiota. Miliisin kuvaamisella propagandassa voitiin hakea sotilaallisen mahdin esittämistä ja kansalaisten pelkojen torjuntaa. Tällä sotilaallisella mahdollilla voitiin pyrkiä lisäämään ylpeyttä omaan valtioon tai jopa omaan ammattiliikkeeseen tai puolueeseen. Miliisit muodostuivat spontaaneiksi tasavallan uusiksi sotilaisiksi tilanteessa, jossa alkuperäiset sotilaat, pääosa nationalistien kannattajista, olivat kääntyneet tasavallan hallitusta vastaan.

Työväen arkiston propagandajuliste-kokoelmassa miliisi esiintyy yhdeksässä eri julisteessa. Julisteiden tuottajia on useita, suurista ammattijärjestöistä U.G.T.:stä ja C.N.T:stä puolueisiin P.O.U.M, P.S.U ja F.A.I aina nuorisolle osoitettuun julisteeseen ja hallituksen tuottamaan

²⁰ Thomas, Hugh, 1961. s. 131–143.

²¹ Thomas, Hugh, 1961. s. 132.

²² Thomas, Hugh, 1961. s. 140–159.

²³ Thomas, Hugh, 1961. s. 184–192.

²⁴ Welch, David, 2013. s. 37.

julisteeseen. Näissä julisteissa miliisit ovat joko yksittäisinä tai ryhmissä, aseistautuneina joko kiväärein, pistoolein tai konekiväärein. Miliisit ovat hallituksen julkaisemaa julistetta lukuun ottamatta kuvattu joko taistelutilanteessa tai vartiossa. Miliisit on mahdollista tunnistaa jokaisessa propagandajulisteessa juuri miliiseiksi siitä, ettei heillä voida sanoa olevan selkeää sotilaan univormua. He pikemminkin käyttävät erilaisia siviilivaatteita tai pitkiä takkeja. Yhdessä propagandajulisteista työläisellä on yllään sininen haalari²⁵, *monos*. Tämä haalari oli muodostunut sisällissodan alussa työväen miliisin symboliksi ja erityispiirteeksi, etenkin Madridissa U.G.T:n kannattajien joukossa²⁶. Kyseinen asuste muodostui vallankumouksen yhdistäväksi tekijäksi, jopa puoluerajojen yli²⁷. Tämä yksityiskohta propagandajulisteissa esittää nämä miehet juuri miliiseinä, eikä ammattisotilaina tai reserviläisinä, painottaen miliisin symbolista arvoa tasavallan silmissä. Lisäksi jo se fakta, että he esiintyvät puolueiden ja ammattiliikkeiden propagandajulisteissa lisää ajatusta heistä miliisin jäseninä. Heihin on lisätty militanttia sävyä, kypärien ja aseistuksen kautta. Näin propagandajulisteella voitiin lisätä miliisin sotilaallisuutta ja kansalaisten luottamusta ja ylpeyttä heihin, sekä oman puolueen ja ideologian valtaa ja voimakkuutta. Tämä esitystapa on voinut olla liikkeen suosion lisäämisen taustavoimana. Voimakkaina ja sotilaallisina esitetyt miliisisotilaat tasavallan selviytymistä ajavina ja perheitään puolustavina hahmoina ovat vaikuttaneet siihen mielikuvaan, joka julisteen näkevällä ja vähemmän politiikasta tietävällä henkilöllä syntyy puolueesta tai ammattiliikkeestä.

Työväenliike U.G.T:n hyvin ideologisvivahteinen juliste, jossa miliisien improvisoitu varustus tulee hyvin esiin.

²⁵ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2604 (tarkistettu 14.3.2021).

²⁶ Thomas, Hugh, 1961. s. 184.

²⁷ Gordon, Hilary, 2012. s. 3.

Thompsonin teorian kautta katsottuna kuvitus miliiseistä esiintyy tunteellisena propagandana. Sotilaallisuuden ja miliisin urhoollisuuden kuvaus ovat molemmat vahvasti tunneperäisiä. Ajatus kotiaan, puoluettaan ja tasavaltaa puolustavista miliiseistä on ohjattu sekä miliisien itsensä taistelutahdon ja omanarvontunnon lisäämiseksi. Muita sen tarkoitusperiä ovat olleet kotirintaman pelkojen karkottaminen, uusien miliisivapaaehtoisten värvääminen ja kansallisen, puolueellisen että ideologisen ylpeydetunteen vahvistaminen. Miliisisotilaat on aseteltu propagandajulisteissa joko rohkeutta, valppautta tai taistelunhalua kuvaaviin asentoihin. Tätä vaikutelmaa on pyritty osassa lisäämään iskulauseilla kuten “Voitto tai kuolema²⁸” tai “Eteenpäin²⁹”. Useimmissa miliisiä kuvaavissa propagandajulisteissa esiintyy taustalla puolueen lippu tai mahdollisesti tietynlainen symbolinen väritys. Esimerkiksi anarkistisella C.N.T-F.A.I:n osalta punaisen ja mustan yhdistelmä³⁰, sosialistisen U.G.T:n kohdalla kokonaan punainen tausta tai lippu³¹, samoin kuin marxilaisen P.O.U.M:n propagandajulisteessa³². Taustan kuvitus mitä todennäköisemmin on tarkoitettu propagandajulisteen nopeaan yhdistämiseen sen tuottaneen puolueen tai ammattiliikkeen kanssa, jo ennen kuin katsoja on huomannut puolueen nimeä propagandajulisteessa.

²⁸ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2595 (tarkistettu 14.3.2021).

²⁹ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=40#>, esinenumero TAJ2607 (tarkistettu 14.3.2021).

³⁰ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2599 (tarkistettu 14.3.2021).

³¹ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=40#>, esinenumero TAJ2607 (tarkistettu 14.3.2021).

³² Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2595 (tarkistettu 14.3.2021).

Sosialistien sekä taistelevia että kotona työskenteleviä huomioiva juliste.

Lähde Työväen arkisto, esinenumero 2617.

Tasavallan propagandajulisteissa ei kuitenkaan pelkästään luoteta sotilaallisuuteen ja miliisit saattavat esiintyä myös muiden teemojen kanssa yhdistettynä. Miliisi voidaan yhdistää nationalistisiin tai kulttuurisiin teemoihin, kuten yhdessä propagandajulisteista tehdään³³. Lisäksi voidaan luoda asettelu sodassa taistelevan miliisiin ja kotirintamalla palvelevan siviilin välillä³⁴. Molemmat kuvataan samassa julisteessa, jonka kautta erityisesti kotirintaman työntekijöitä kannustetaan toimimaan koko valtion tukena miliisiä tukemalla. Ensimmäisessä näistä tapauksista miliisi seisoo pellon edessä, jolloin syntyy kuva miliisistä puolustamassa maaseudun työntekijöitä ja näiden elinkeinoa. Tällä lisätään kulttuurillinen elementti miliisipropagandajulisteisiin suhteellisen vahvasti maanviljelykseen nojaavassa 1930-luvun Espanjassa. Toisessa tapauksessa miliisi kuvataan vartiossa yön aikana, ja vastakappaleena julisteessa esitetään nainen työssä kotona. Sen kaltaisessa propagandatuotannossa on pyritty lisäämään taisteluntahtoa kotirintamalla viittaamalla taisteluissa oleviin miehiin, miliiseihin. Lisäksi sillä on pyritty huomioimaan kotirintaman tasavallan eteen tekemä työpanos. Naisten rooli oli ollut kansainvälisesti huomioitu jo sodan alusta lähtien. Sodan edetessä erityisesti naisten sotilaallinen rooli sodassa väheni, mutta naiset jatkoivat merkittävän roolin ylläpitämistä sisällissodan aikana erityisesti kotirintamalla, maaseudulla ja tehtaissa.³⁵

³³ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2604 (tarkistettu 14.3.2021).

³⁴ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=40#>, esinenumero TAJ2617 (tarkistettu 14.3.2021).

³⁵ Minchom, Martin, *Spain's martyred cities : from the Battle of Madrid to Picasso's Guernica : including the reconstructed text of Louis Delaprée's the martyrdom of Madrid*. Sussex Academic Press: Brighton, 2015. s. 60.

Yhdessä propagandajulisteista esiintyy tilanne, jossa valtio kohdistaa julisteen sanoman suoraan miliiseille³⁶. Toisin kuin muissa julisteissa, käsitellään julisteessa aihetta lähinnä taloudellisesta ja valtiollisesta näkökulmasta, ei sotilaallisesta. Tämän propagandajulisteen asia koskee ruokavarojen haaskaamisen vähentämistä. Tämä poikkeaa muista miliisin kuvauksista propagandajulisteissa, sillä julisteen tapauksessa miliisiä ei kuvata positiivisena ja urheana tasavallan puolustajana, vaan ruokaa haaskaavana, nuhdeltavana toimijana. Tätä voi selittää se, että tasavallan hallituksen vahvimpana yrityksenä oli sisällissodan voittaminen. Puolueiden ja ammattiliikkeiden yrityksenä propagandajulisteiden kautta oli saada lisää näkyvyyttä, kannatusta ja poliittista voimaa. Näin ollen miliisien kritisointi on vähemmän ristiriitaista tasavallalle itselleen. Siitä mahdollisesti saatava hyöty haaskatun ruuan vähenemisessä ovat hyödyllisempiä valtiolle kuin miliisien maineen hetkellinen väheneminen. Tämä antaa pienimuotoisen esimerkin siitä, miten vahvasti tasavallan sisällä sota-ajan vähentynyt tuotanto näkyi, ja miten tärkeää resurssien tarkka kulutus on tasavallalle ollut.

Yhdessä taistelutilannetta kuvaavassa propagandajulisteessa on havaittavissa muista poikkeava piirre, sillä kyseissä C.N.T-F.A.I:n tuottamassa propagandajulisteessa ei ole pelkästään miespuolista miliisiä, vaan myös naispuolinen henkilö aseistettuna³⁷. Etenkin Espanjan sisällissodan alussa taisteli useita naisia, mutta sodan edetessä naisten määrä rintamalla väheni. Näin ollen on melko yllättävää törmätä naistaistelijaan propagandajulisteessa, etenkin ottaen huomioon miten rajatusta aineistosta on kyse. Muissa aineiston naisia kuvaavissa propagandajulisteissa heidät kyllä kuvataan tukemassa tasavaltaa omalla tavallaan, mutta aseelliseen tilanteeseen osaa ottava nainen on mielenkiintoinen poikkeus. Tämä poikkeus voidaan nähdä useasta eri näkökulmasta: toisaalta se voi antaa kuvaa sisällissodan kokemisesta totaalisenä sotana, jossa jopa tuolle ajalle normaalisti vähäisessä sotilaallisessa roolissa olleet naiset toimivat taistelijan roolissa. Todennäköisempää kuitenkin on se, että naisen esiintyminen sotilaallisessa roolissa johtuu kyseisen propagandajulisteen tuottajasta, C.N.T-F.A.I:sta. Julisteen tuottaja saattoi tällaisen propagandajulisteen kautta pyrkiä markkinoimaan itseään tasa-arvoisena ja yhtenäisyyttä ajavana.

³⁶ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2603 (tarkistettu 14.3.2021).

³⁷ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2601 (tarkistettu 14.3.2021).

Taistelukykyä kuvattiin muillakin tavoilla kuin pelkästään miliisin kautta. Kahdessa propagandajulisteista esiintyy tasavallan sotilaslogistiikkaan liittyvää materiaalia, toisessa rationaalisen propagandan muodossa, toisessa enemmänkin tunteelliseen propagandaan kuuluvana. Rationaalista propagandaa edustavassa julisteessa näytetään tasavallan rintamalle kulkevia tavarakuljetuksia kartalla³⁸. Tällöin pyrkimyksenä ilmeisesti on vakuuttaa tasavallan pystyvän taistelemaan myös materiaalisesti. Julisteessa näkyy osan materiaalista tulevan Ranskasta. Tämä voidaan nähdä vakuutuksena tasavallan kansalaisille, etteivät he taistele yksin, vaan ulkomailtakin on tulossa tukea. Tunteellista propagandaa edustavassa julisteessa taas näytetään Madridiin matkalla olevia tarvikkeita ja joukkoja niin junien kuin kuorma-autojenkin kyydissä³⁹. Julisteessa yhdistetään sekä tarve puolustaa Madridia että näyttää tasavallan sotilaallisen voiman uusien ajoneuvojen kautta. Tämä sodan logistinen puoli tuskin oli yhtä innostavaa ja ylpeyttä herättävää kuin sotilaalliset, aseistettuja miliisejä kuvaavat julisteet. Se kuitenkin tästä huolimatta näytteli omaa osaansa monella osa-alueella. Sen voitiin nähdä vahvistavan uskoa tasavallan voittoon, osoittavan tasavallan sotakoneiston mekaanisia innovaatioita ja vakuuttavan kansalaisia sotakoneiston toimivuudesta.

Tasavallan sotilaallisessa propagandassa siis korostuivat eri miliisit, ja tämän lisäksi kotirintaman toimintoja oli mahdollista havainnoida propagandajulisteiden kautta. Johtuen sodan totaalisuudesta, kaikkien mahdollisten kansalaisista saatavien resurssien vuoksi tasavallan oli pystyttävä vahvistamaan näiden uskoa valtioonsa. Miliisi nousi siis tärkeäksi toimijaksi tämän aikaan saamiseksi. Miliisi tarjosi kansalaisille tutun ja maanläheisen symbolin taistelusta nationalisteja vastaan. Siksi sen hyödyntäminen propagandakuvauksessa oli sekä tasavallan hallituksille että sen eri järjestöille edullista. Miliisi erosi monien muiden valtioiden sotilaspropagandasta heidän improvisoidun ulkokuoren ansiosta. Tämä toi heitä vain entistä lähemmäksi kansaa, etenkin ottaen huomioon tasavaltalaisten todennäköisen epäluulon ammattisotilaita kohtaan. Hieman vähemmän, mutta kuitenkin tärkeässä roolissa, propagandassa näyttäytyi kotirintaman panos. Tällaisen propagandan tarkoituksena motivoida taisteluihin osallistumatonta väestöä tekemään parhaansa tasavallan hyväksi korostamalla näiden työn tärkeyttä. Sotilaallinen propaganda tehoa useimmiten parhaiten tunteellisena propagandana. Tämä oli havaittavissa myös tasavaltalaisessa propagandassa, sillä miliisit kuvattiin usein tunteita stimuloivissa asetelmissä ja rooleissa.

³⁸ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=40#>, esinenumero TAJ2620 (tarkistettu 14.3.2021).

³⁹ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=40#>, esinenumero TAJ2606 (tarkistettu 14.3.2021).

3. Tasavallan viholliset propagandan lähikuvassa

3.1. Uhrien kautta luotu kuva vihollisesta

Tasavallan propagandassa näkyi läpi sodan sama ongelma, jonka Espanjan tasavalta oli kohdannut etsiessään tukea tai legitimizeettiä muista valtioista. Venäjän sisällissodan ja muiden sosialististen vallankumousyritysten mukanaan tuoma epäluulo ja viha kaikkea sosialistista, kommunistista tai anarkistista ideologiaa ja kannatusta kohtaan leimasi Espanjan tasavallan suhteita muihin valtioihin. Tätä eivät edesauttaneet Espanjan vallankumouksellisten brutaalit iskut katolista kirkkoa, porvaristoa ja maanomistajia vastaan. Useimmat Euroopan valtioista kokivat sympatioidensa olevan Francon johtamien nationalistien puolella. Tämä oli yksi syistä siihen, miksi Natsi-Saksan ja Italian osallistuminen sisällissotaan ei herättänyt suuria vastalauseita. Tasavallan propagandakoneistoa ei erityisemmin auttanut Neuvostoliiton tuki valtiolle. Nationalistit saattoivat hyödyntää katolisen kirkon ja konservatiivisen, antisosialistisen aatemaailmansa tehoa erityisesti Isossa-Britanniassa ja

Yhdysvalloissa. Tasavaltalaiset taas pyrkivät vakuuttamaan mahdollisimman monia valtioita ja toimijoita siitä, että he olivat demokratian ja vapauden asialla. Siinä missä tasavaltalaisten onnistui voittaa monia kantoja puolelleen, nationalistien onnistui voittaa kriittistä vaikutusvaltaista tukea. Se mahdollisti nationalistien kaltaisen, autoritäärisen ja vallankaappauksen ansiosta laittoman liikkeen maailmanlaajuisen propagandistisen menestyksen.⁴⁰

Tasavallan saavutti kuitenkin useita propagandavoittoja sisällissodan aikana. Nationalistien ja näiden liittolaisten, Natsi-Saksan ja Italian, tekemät sotarikokset, esimerkiksi Guernica,⁴¹ ja niin sanottu ”valkoinen terrori” olivat molemmat yleisiä aiheita myös propagandajulisteissa. Lisäksi, vaikka tasavallan radikaalimpien ideologioiden viholliskuvat esiintyivät vähemmän propagandassa yrityksenä vedota vähemmän radikaaleihin naapurivaltioihin, tyypillisiä sosialismin, kommunismin ja anarkismin vihollisia saattoi nähdä tasavaltalaisessa propagandassa, erityisesti puolueiden tuottamana. Porvariston ja kirkollisten toimijoiden karikatyyrit olivat tyypillisiä näistä. Muuten nationalistien kuvaus oli yleensä kaukaisena vihollisena, esimerkiksi pommikoneiden muodossa. Tämä saattoi syntyä tarpeesta esittää oman kansan jäseniin kuitenkin kuuluvat nationalistit vieläkin kaukaisempana uhkana.

Welchin teorian mukaan propagandan suurimpia vahvuuksia on vastakohtien käyttö. Vastakohtilla lietsotaan vihaa ja oikeutetaan vihollisen tappaminen, joka sotatilanteessa on välttämätöntä valtion olemassaololle. Welchin mukaan viha yhteistä vihollista kohtaan on yksi vahvimpia, ellei peräti vahvin, yhdistävä yksittäinen tunne. Siksi ei ole yllättävää, että propagandalla pyrittiin hyödyntämään juuri tätä tunnetta maksimaalisesti. Tämän lisäksi tiettyjen, valtiolle tai järjestölle edullisten stereotyyppien hyödyntäminen toimii vahvasti osana vihaa lietsovaa propagandakoneistoa. Propagandalla pyritään vahvistamaan niitä tuntemuksia ja ajatuksia, joita kansalaisilla tietyistä ihmisryhmistä tai kokonaisista kansakunnista on. Welch toteaa propagandan toimivan parhaiten silloin, kun ihminen jo osittain valmiiksi uskoo siihen.⁴² Bloomfieldin näkökulmasta propagandasta hän esittää, että propagandan uhrikuvaukset, esimerkiksi pommitusten uhrit, kannatti esittää anonyymisti niissä propagandajulisteissa, jotka heitä käsittelivät. Tällä pyrittiin

⁴⁰ Beevor, Anthony, 1982. s. 172–175.

⁴¹ Beevor, Anthony, 1982. s. 166.

⁴² Welch, David, *World War II Propaganda: Analyzing the Art of Persuasion During Wartime*. ABC-CLIO: Santa Barbara, 2017. s. 173–174.

yhdistämään faktuaaliset pommitusten uhrin ihmisten jokapäiväisiin kokemuksiin pommituksista⁴³. Näin propagandalla luotiin sympatioita uhreille ja vahvistettiin vihaa nationalisteja kohtaan.

Selvästi myös ulkomaalaisille suunnattu juliste, jossa lasten kärsimysten kautta oikeutetaan tasavallan taistelua. Lähde Työväen arkisto, TAJ2602

Aineistossa viholliskuvia sisältäviä propagandajulisteita on kymmenen kappaletta. Neljässä näistä vihollinen on kuvattu realistisena, konkreettisena uhkana. Lopuissa kuudessa vihollinen taas kuvataan abstraktina, kuvainnollisena uhkana. Kolmessa näistä propagandajulisteista esiintyvät naiset tai lapset pommitusten kohteena. Yhdessä näistä julisteen teksti on englanniksi. Tämä mahdollisesti merkitsee, että julisteella oli pyritty kertomaan nationalistien pommituksien tuhosta ulkomailla ja herättämään sympatioita tasavaltaa kohtaan.⁴⁴ Nationalistit nähdään kahdessa näistä propagandajulisteista pommikoneiden muodossa, jolla on symbolista vastakkainasetteluarvoa siinä mielessä, että se kuvaa nationalistit modernein aseineen pommittamassa siviiliväestöä, joka ei voi taistella heitä vastaan. Tämänkaltaisen propaganda samaan aikaan pyrkii luomaan sympatiaa tasavaltalaisille ja vihan tunnetta nationalisteja vastaan, hyödyntämällä sekä stereotypiaa viattomista ja aseettomista naisista ja lapsista, että armottomista nationalisteista hyödyntämässä ylivoimasta aseistustaan brutaalisti. Julisteiden tekstit, suomennettuna ”Tätä Eurooppa sietää tai sallii, se voi kohdata teidänkin lapsianne” ja ”Mitä teet tämän estämiseksi?” ovat selvästi osoitettu ulkomaalaisille valtioille, erityisesti interventiovastaisille valtioille. Pommitusjulisteet voidaan nähdä hyvin pitkälti tunteellisena

⁴³ Bloomfield, Imogen, ”Photographs of Child Victims in Propaganda Posters of the Spanish Civil War”, *Modern Languages Open* 16 (2018). s. 1–4.

⁴⁴ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2588 (tarkistettu 4.10.2020).

propagandana, niiden nojatta pommituksista syntyneisiin kokemuksiin ja niiden tuottamaan vihaan ja pelkoon.

Yksi propagandajuliste, jossa vihollinen ei ole abstraktisti kuvattu, vaan stereotyyppisiin nojaava karikatyyri esiintyy aineistossa. Tässä propagandajulisteessa vihollinen on kuvattu sekä silinterihattuisina, porvariston tai kapitalistien edustajana, että papinkaapuisina hahmoina. Nämä hahmot kiskovat naista ja lasta pois päin kommunistisesta väkijoukosta, talloen samalla alleen työläisasuisia henkilöitä. Kyseisessä propagandajulisteessa jälleen luodaan asettelu käyttäen naista ja lasta vastakohtaan luomiseksi tasavallan vihollisiin. Julisteen ollessa kommunistisen P.C.E:n tuottama, ei ole ihme, että vihollisiksi ovat valikoituneet juuri kirkko ja porvaristo.

3.2. Tasavallan taistelun oikeutus demokratian puolustuksena

Abstrakteissa viholliskuvissa nationalistit kuvataan symboliikan kautta, ei henkilöinä, sotilaina tai pommikoneina, vaan esimerkiksi Espanjan yllä olevana rautaverkkona⁴⁵ tai rakennuksia polttavana tulena⁴⁶. Neljässä näistä julisteista nationalistit ja näiden liittolaiset nähdään hyökkäävässä asemassa, kahdessa taas tasavalta⁴⁷ tai P.C.E. iskevät nationalisteja. Julisteissa, joissa nationalistit ovat hyökkäävässä roolissa, vedotaan Espanjan kansaan. Niiden mukaan kansan tulisi puolustaa maataan ulkomaalaisilta, jotka yrittävät ryöstää heidän rikkautensa⁴⁸, tehdä heistä tietämättömiä tuhoamalla Espanjan kulttuuria ja tiedettä⁴⁹, hyökätä perheiden kimppuun ja tuhota heidän elinkeinonsa, sekä tuoda heidät fasismin vallan alle⁵⁰. Tasavallan ollessa hyökkäävässä roolissa P.C.E:n julisteessa työläinen on murtamassa nationalismin tai fasismin rautaverkkoa Espanjan yllä. Toisessa julisteessa

⁴⁵ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2592 (tarkistettu 4.10.2020).

⁴⁶ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=40#>, esinenumero TAJ2616 (tarkistettu 4.10.2020).

⁴⁷ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=40#>, esinenumero TAJ2631 (tarkistettu 4.10.2020).

⁴⁸ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=40#>, esinenumero TAJ2618 (tarkistettu 4.10.2020).

⁴⁹ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2605 (tarkistettu 4.10.2020).

⁵⁰ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2593 (tarkistettu 4.10.2020). Erityispiirteenä julisteessa katalaanin kieli.

presidentti Manuel Azañan puheen kanssa kuvattuna on leijona tasavallan symbolina painamassa fasismiin symbolia, vitsakimppua, maahan. Propagandajulisteissa on pyritty piirtämään nationalistiviholliset Espanjan kulttuuria, tiedettä ja perinteitä tuhoavana voimana. Julisteissa nationalistit kuvataan samaan tapaan kuin pommituskuvissa, Espanjan kansaa tuhoavana voimana. Tasavaltalaisten taistelulle haetaan tämän kautta oikeutusta, tasavallan näyttämistä espanjalaisuuden puolustajana.

Kuvassa leijonasymbolin kautta kuvattuna Espanjan tasavalta painamassa fasismiin vitsakimppua alleen, kuvatekstinä presidentti Manuel Azanan puhe. Lähde, Työväen arkisto, esinenumero TAJ2631.

Tämä tasavallan vihollisten kuvaaminen fasisteina jälleen on todennäköisesti markkinoitu niin espanjalaisille tasavallan kansalaisille kuin ulkomaalaisillekin, mahdollisesti tasavaltasympatioita omaaville voimille. Nationalistit itsessään olivat melko heterogeeninen joukko ideologioita, aina monarkistisista entisen kuninkaan Alfonso XIII tukijoista, alfonsisteista⁵¹ ja traditionalistisista karlisteista⁵² oikeistokeskustalaiseen C.E.D.A:an⁵³ ja kansallissyndikalistiseen Falangeen⁵⁴. Francon otettua yhä vahvemman otteen nationalistisesta Espanjasta, hän suoritti näiden eri puolueiden yhdistymisen yhdeksi puolueeksi vahvistaakseen nationalisteja ja samalla päättääkseen parlamentarismiin sisältyvän puoluekilpailun.

⁵¹ Blinkhorn, Martin, 1986. s. 168–178.

⁵² Blinkhorn, Martin, 1986. s. 181–186.

⁵³ Blinkhorn, Martin, 1986. s. 133.

⁵⁴ Blinkhorn, Martin, 1986. s. 207.

Vaikkei tämä puolueiden välinen kilpailu ollut edennyt nationalistien keskuudessa siihen, millaista se tasavallan puolella sisällissodan aikana oli, sitä kuitenkin esiintyi säröttämässä nationalistien sisäpolitiikkaa. Francon uusi puolue, Falange Española Tradicionalista de las JONS (FET de las JONS) yhdisti nämä puolueet. Se ei kuitenkaan muuttanut yhtäkkiä monarkisteja tai konservatiivisia keskustalaisia fasisteiksi, vaikka he nyt kaikki samassa puolueessa olivatkin.⁵⁵ Kuitenkin leimaamalla kaikki nämä nationalistien sisällä olevat suuntaukset samaan poliittiseen suuntaukseen, joka oli aiheuttanut jo mittavia ongelmia Euroopassa esimerkiksi Italian ja Natsi-Saksan toiminnassa, pystyttiin oikeuttamaan sisällissota ja tasavallan puolustus sen kuvaamisella sotana nousevaa fasismia vastaan. Lisäksi nationalistien näkeminen fasisteina oli edullista erityisesti tasavallan keskustalaisille ja demokraattisille puolueille. Tätä kautta se voitiin nähdä oikeutuksena liittoutumiselle sosialistien, kommunistien ja anarkistien kanssa. Sympatian ja mahdollisten vapaaehtoisten saamisen kannalta antifasistinen propaganda oli kannattavaa tasavallalle. Monet kansainvälisissä prikaateissa taistelevista tulivat maista, joissa autoritääriset, konservatiiviset tai fasisistiset liikkeet olivat voittaneet ja tehneet elämän vaikeaksi vastustajilleen. Antifasistisessa propagandassa on siis paljon jälleen tunteellisen propagandan piirteitä, ja se nojaakin erityisesti pelkoon Espanjan tulevaisuuden puolesta ja vihaan fasisteja kohtaan. Sillä kuitenkin voidaan nähdä kvasirationaalisenkin propagandan piirteitä, sillä siinä luotetaan yleiseen mielipiteeseen tasavallan sisällä siitä, että fasisitit ovat pahoja ja vaarallisia.

Espanjan tasavallan taistelua jälleen oikeutettu kuvassa fasismin kasvavalla nousulla. Kuvan teksti katalaaniksi. Lähde, Työväen arkisto, esinenumero TAJ2593

⁵⁵ Blinkhorn, Martin, 1986. s. 220.

Yksi erityistapaus voitiin nähdä aineistossa tasavallan puolustamisen oikeuttamiseksi. Yhdessä julisteista kuvataan terveydenhuollon parantumista tasavallan aikana tilaston kautta, jossa kuvataan pienten lasten saamaa terveydenhuollollista tukea⁵⁶. Tilastossa kuvataan tasavallan aikana tapahtunutta suurta nousua hoidon saaneissa, lähtien ensimmäisestä vuoden 1936 tapausmäärästä 10 500 aina viimeiseen vuoden 1938 pilariin, jonka mukaan 42 000 lasta saivat hoitoa. Tämä voidaan nähdä Thompsonin määritelmän mukaan rationaalisenä propagandana, jossa mielipiteisiin pyritään vaikuttamaan faktojen kautta. Kyseinen juliste on yksi harvoista esimerkeistä tämän tyyppisestä propagandavaikuttamisesta, jota aineisto sisältää.

Tasavallan propaganda keskittyi pitkälti viholliskuvien luonnissaan kansainväliseen tilanteeseen. Euroopassa nouseva fasistinen ja nationalistinen suuntaus oli jo vuonna 1936 saanut paljon tuulta alleen, ja sisällissodan edetessä tilanne kiristyi. Mussolinin Italia, Natsi-Saksa, Schuschniggin Itävalta ja jopa Espanjan naapurimaa Portugali olivat kaikki muuttuneet yhä autoritäärisemmiksi. Erityisesti Italian ja Natsi-Saksan osalta pelko maiden tulevaisuuden suunnitelmista oli alkanut jo vaikuttaa Euroopassa, ja tasavalta oli propagandassaan tietoinen tästä. Tasavallan propaganda olikin osoitettu henkilöille ja järjestöille, jotka pelkäsivät fasismia. Espanjalaisille propaganda taas oli suunnattu muukalaisten ja ulkopuolisten Espanjan kulttuurin ja identiteetin tuhoamisen muodossa. Tämä todennäköisesti tehtiin siksi, että sillä pystyttiin luomaan asettelua, jossa nationalistit nähtiin vieraiden valtojen kollaboraattoreina. Näin vähennettiin ajatusta nationalisteista toisina espanjalaisina. Muukalaisviha, jota tasavallan propagandassa hyödynnettiin, ei suoranaisesti näkynyt aineistossa nationalistien *regulares*-joukkoja vastaan suunnattuna. Sisällissodan aikana näitä pääasiassa marokkolaisia pelättiin ja vihattiin suuresti tasavallan sisällä johtuen sisällissodan alkuvaiheen tasavaltalaisten joukkosurmista, jossa nämä olivat olleet mukana⁵⁷. Marokkolaisia *regulareseja* kohtaan kohdistunut viha todennäköisesti on ollut yksi elementti muukalaisista puhuttaessa. Pommitusten kuvauksella haettiin maailmanlaajuista tukea tasavallalle. Yhtä lailla sillä pystyttiin motivoimaan tasavaltalaisia kansalaisia, jotka olivat joutuneet niiden kohteeksi. Toisin kuin miliisien kuvauksessa, viholliskuvauksissa pääasiallinen tarkoitus oli taisteluntahdon kohottaminen pelon, vihan ja inhon kautta. Pommitusten kannalta ne nähtiin modernin sotakoneiston väärinkäyttönä siviilien kustannuksella. Niiden teho propagandassa korostui siksi, että samankaltaisia

⁵⁶ Työväen arkisto, <http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, esinenumero TAJ2590 (tarkistettu 4.10.2020).

⁵⁷ Beevor, Anthony, 1982. s. 99–102.

pommitusoperaatioita ei maailmassa vielä tuolloin ollut nähty. Propagandajulisteiden teettäjistä huolimatta vihollinen oli kuitenkin aina selvä: nouseva autoritäärisuus ja fasismi.

4. Loppupäätelmät

4.1. Propagandajulisteet tasavallan yhtenäisimpänä rintamana

Tasavallan propaganda oli laadultaan suhteellisen yhtenäistä ottaen huomioon valtion sisäiset ristiriidat, eroavaisuudet ja hajanaisuuden, jota monet eri puolueet ja ideologiat valtioon toivat. Tasavallalla oli läpi sodan suuria ongelmia ideologisten eroavaisuuksien yhteensovittamisessa. Moniäänisyys ja ristiin menevät agendat aiheuttivat lopullisen tappion tasavallalle. Kuitenkin propagandajulisteiden sisältö aineistossa noudatti suhteellisen samanlaisia linjoja. Suurimmat poikkeukset olivat tasavallan hallituksen, puolueiden ja ammattiliikkeiden välillä. Hallituksen eri ministeriöiden ja laitosten tuottamat propagandajulisteet pyrkivät olemaan informatiivisia ja painottivat etenkin tuotantoa ja kotirintaman työtä. Ne myös noudattivat selvästi maltillisempaa linjaa. Puolueiden ja ammattiliikkeiden tuotannossa taas korostui militaristinen ja taisteluntahtoa nostattava propaganda. Tämä suunta näiden vaikuttajien osalta ei ole järin yllättävä. Oman puolueen esittäminen sotaponnistelujen kannalta positiivisessa valossa on varmasti lisännyt puolueen kannatusta ja jäseniä.

Tasavallan käsitys militarismista on mielenkiintoinen, sillä toisin kun usein militaristisessa propagandassa, tasavallan propagandajulisteissa ei juurikaan näkynyt ammattilaissoilaita tai edes sotilaspukuisia henkilöitä. Sen sijaan näiden paikan ottivat miliisit, jotka improvisoitujen varusteidensa ja julisteissa kuvatun taisteluntahtonsa kautta puolustivat niin Espanjaa, tasavaltaa kuin omaa puoluettaankin. Näiden lisäksi kotirintaman työtä pyrittiin korostamaan yhtä lailla julisteissa, joka on erityisen loogista Espanjan tasavallan suhteellisen epävakaa hallinnon ja sotatilanteen kannalta. Kotirintaman julkisen mielipiteen kääntyminen laskuun olisi hyvinkin saattanut lopettaa

tasavallan sodankäynnin jo ennen vuotta 1939. Siksi kotirintaman panoksen huomioiminen ja painottaminen hyödytti niin moraalien kuin työtehokkuudenkin kannalta.

Tasavallan propagandakoneisto käytti lisäksi tiukentuvaa tilannetta Euroopassa vahvasti hyväkseen. Tasavallan kannalta ongelmallista oli, että toisin kuin aiemmissa totaalisisissa sodissa, vihollinen oli tällä kertaa oman kansan jäsen. Tätä ongelmaa auttoi kuitenkin ideologinen vastakohta, jonka nationalistit loivat vahvasti autoritäärisillä pyrkimyksillään ja fasisistisilla liittolaisillaan, Natsi-Saksalla ja Italialla. Nationalistien sotilaallista ylivoimaa voitiin käyttää propaganda-aseena nationalistien käyttäessä tykistöään ja pommikoneitaan tehokkaihin pommitusoperaatioihin, joissa erityisesti siviilit kärsivät. Tällainen raskaan ja modernin sotakaluston käyttö siviilikohteisiin oli vielä tuona aikana ennenkuulumatonta. Tämän vuoksi tasavaltalaiset saattoivat hyödyntää sitä vahvasti tunneperäisessä propagandassaan. Tähän lisätynä kiristynyt fasismin nousun pelko ja toisen maailmansodan nopeasti lähestyvä uhka tarjosivat tasavallan propagandalle suuren potentiaalisen kohdeyleisön. Nationalistit kuitenkin voittivat propagandasodan tärkeimmät taistelut pitkälti katolisen kirkon tuen ansiosta, ja siksi tasavaltalaisten ei tehokkaasta propagandastaan huolimatta onnistunut voittaa kansainvälistä tukea tarpeeksi puolelleen.

Tasavallan propagandalla vaikutettiin tunteisiin. Miliisijulistusten kanssa tasavalta luotti vahvasti kansalliseen ja ideologiseen ylpeyteen sekä haluun taistella, kotirintamapropagandan osalta taas velvollisuudentuntoon ja oman työn tärkeyden tiedostamiseen. Tunteellinen propaganda näkyi kuitenkin parhaiten pommitusjulistusten kautta, kun propagandajulistusten aiheissa viattomat siviilit joutuivat armottomien uusien aseiden kohteiksi. Viholliskuvien luonnissa tunteellista propagandaa hyödynnettiin, puhuttaessa ”muukalaisista, jotka halusivat ryöstää Espanjan”, ja kuvaamalla nationalistien tuhoamassa Espanjan identiteettiä, kulttuuria ja tietoperimää. Kvasi-rationaalisen propagandan elementtejä esiintyi esimerkiksi viholliskuvien luonnissa, mutta kokonaisuudessa pienemmässä mittakaavassa kuin tunteellinen propaganda. Puhtaasti rationaalista propagandaa taas aineistossa oli kaksi julistetta, joten tämän vaikuttamismuodon osuus ei ollut massiivinen tutkielman kannalta.

4.2. Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkielma itsessään käsitteli suhteellisen rajattua osaa koko sisällissodan propagandajulistetuotannosta, jolla pyrin ymmärtämään poikkileikkauksen kautta tasavallan propagandaa. Propagandajulisteet kuitenkin tarjoavat hyvän pohjan laajemmalle jatkotutkimukselle, ja monet pienemmät osa-alueet tutkielmassani voisivat hyvinkin toimia laaja-alaisemman tutkimuksen yksittäisenä tutkimuskohtana. Aiemman tutkimuksen ollessa hyvin vähäistä Espanjan sisällissodan propagandajulisteissa, vastaavanlainen katsaus kuin omassani nationalistisen puolen propagandajulistetuotantoon voisi olla yhtä hedelmällinen kuin tasavallankin puolella, vaikkei samanlaista moniäänisyyttä ja hajanaisuutta nationalistien puolella ollutkaan. Lisäksi esimerkiksi tasavallan johtajien kuvauksen tutkiminen voisi sisältää paljon mielenkiintoisia ja aiemmin huomaamatta jääneitä yksityiskohtia. Tämän tutkimuksen aineistossa nämä olivat liian rajatut sen kaltaiseen, mutta näihin yksittäin keskittyvä tutkimus olisi varmasti mahdollista toteuttaa.

Yleisesti ottaen propagandajulisteiden halvan valmistuksen ja laajan levinneisyyden vuoksi ne ovat useimpien 1900-luvun konfliktien kannalta varmasti järkevä tutkimuskohde. Espanjan sisällissodan sisältämien erikoispiirteiden, kuten paikallisesti tuotettujen julisteiden ja vahvasti jakautuneen puoluekentän ansiosta sisällissodan propagandatutkimus kuitenkin tarjoaa hyvin laajan ja monipuolisen aineiston tutkimukselle. Näin ollen lähdeaineistojen löytäminen aiheen tiimoilta tuskin tulee olemaan suuri kompastuskivi tulevaisuudessa tapahtuvalle tutkimukselle. Etenkin mikäli näkökulmaa laajennetaan omasta, suhteellisen rajallisesta aineistostani yhä suurempiin ja monipuolisempiin julistekokoelmiin, mahdollisuudet ovat hyvin laajat.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

I Arkistolähteet

Työväen arkisto, arjenhistoria.fi

Espanjan sisällissota

Esinumerot TAJ2631, TAJ2620-TAJ2618, TAJ2609-TAJ2606.

<http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=40#>, tarkistettu 14.4.2020.

Työväen arkisto, arjenhistoria.fi

Espanjan sisällissota

Esinumerot TAJ2605-TAJ2585.

<http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=60#>, tarkistettu 14.4.2020.

Työväen arkisto, arjenhistoria.fi

Espanjan sisällissota

Esinumerot TAJ2584-TAJ2582, TAJ2587.

<http://www.arjenhistoria.fi/?q=espanjan+sis%C3%A4llissota&limit=80#>, tarkistettu 14.4.2020.

II Tutkimuskirjallisuus:

Bevor, Anthony, *The Spanish Civil War*. Orbis: Lontoo 1982.

Belting, Hans, "Image, Medium, Body: A New Approach to Iconology." *Critical Inquiry*, vol. 31, no. 2, 2005. www.jstor.org/stable/10.1086/430962, (tarkitettu 8.3.2021).

Blinkhorn, Martin (toim.), *Spain in Conflict 1931–1939: Democracy and Its Enemies*. SAGE Publications: Lontoo 1987.

Bloomfield, Imogen, ” Photographs of Child Victims in Propaganda Posters of the Spanish Civil War”. *Modern Languages Open*, <https://www.modernlanguagesopen.org/articles/10.3828/mlo.v0i0.178/>, tarkistettu 14.4.2020.

Gordon, Hilary, ”Guerilla Communications: Poster Responses to the Coup of 1936”. *Theory in Action Vol. 5 No. 1*: Fair Lawn 2012.

Lannon, Frances & Preston, Paul, *Élites and Power in Twentieth-Century Spain*. Clarendon Press: Oxford, 1992.

Minchom, Martin, *Spain's martyred cities : from the Battle of Madrid to Picasso's Guernica : including the reconstructed text of Louis Delaprée's the martyrdom of Madrid*. Sussex Academic Press: Brighton, 2015. s. 60.

Thomas, Hugh, *The Spanish Civil War*. Eyre & Spottiswoode Ltd.: Lontoo 1961.

Thompson, Oliver, *Mass Persuasion in History: An historical analysis of the development of propaganda techniques*. Paul Harris: Edinburgh 1977.

Welch, David, *Propaganda, Power and Persuasion: From World War I to Wikileaks*. I. B. Tauris & Company Limited: Lontoo, 2013.

Welch, David, *World War II Propaganda: Analyzing the Art of Persuasion During Wartime*. ABC-CLIO: Santa Barbara 2017.

Muu kirjallisuus:

Aho, Mikko, *Espanjan asia on meidän: Suomen vasemmistososialistien ja kommunistien propaganda Espanjan tasavallan puolesta Espanjan sisällissodan 1936–1939 aikana*. Tampereen yliopisto, Tampere 2006.